

po takem mladina ne bo napuhnjena in prevzetna? — Veliko bi se dalo storiti pri mladini, da bi se odvrčevala posvetnost in nečimernost, lepa ponižnost pa prikupila, ko bi vsi gospodje učitelji z živo besedo in lastnim zgledom ponižnost učili. Sej je ponižnost naj prva čednost, vklad vse keršanske kreposti, vir vse sreče.

V zatiro nečimernosti in posvetnosti pri mladini in učiteljih pa bi posebno veliko pripomoglo, ako bi eno reč vbogati hotli, kar je potrebno vsakemu kristijanu, toliko bolj pa učitelju, ki ima biti pobožen zgled mladosti, to je večkratno vredno prejemanje svetih zakramentov. To človeka že samo po sebi k ponižnosti opominja, ter duhá pobožnosti redi in hrani. Čez vse lepo in spodbudno pa je, kedar učenci in učenke sami med seboj svojiga učenika pri mizi Gospodovi vidijo. To je še posebnega priporočila in vse posneme vredno. (Prih. dalje.)

O pesniški umetnji.

(Spisal A. D.)

Pesništvo je tista umetnija, ktere namen in naloga je razveseljevati in vedriti človeštvo, ktere načelo in vodilo je sladiti in blažiti revno, nemirno in trudapolno življenje na zemlji. Razveseljevanje, vedrenje in dušna zabava je toraj prva in glavna namemba pesniške umetnije.

Pesništvo nam kaže, kaj je lepo, blago in resnično, kaj se strinja po notranji in zunanji obliki z mislijo in idejo, kaj se vjema z neskaljenim, neokuženim naravnim blagočutjem in kaj je stanovitno, kaj za vse človeštvo važno in pomenljivo in kaj večnega obstanka.

Pesništvo nam kaže prvič, kaj je lepo, krasno in visoko. Vsake lepe umetnije podlaga, jedro in notranja vrednost je lepota, kajti brez krasote nismo si v stanu misliti nikakoršne prave in popolne umetnije; toda ravno pesnija nam kaže posebno in pred vsem, kaj je mično, zalo in zanimivo. Pesnija ne terpi ničesar, kar bi bilo neprimernega, nespodobnega ali celó ostudnega, v svoji bližini in v svojem obzorju, ona se varuje in ogiba vsake sence nepopolne in nizke domišljije. Ona hoče napolniti sercé z veseljem in radostjo, hoče ga ogreti, vneti in vžgati za vse, kar je lepo in zanimivo, nadušiti za

vse, kar je visoko in toraj zares občudovanja in posnemanja vredno. To imenitno nalogo pa more le spolniti, ako je njeno jedro samo polno lepote, zanimivosti in visokosti, ako veje ona duh krasote in razprostira sladke dišave mičnosti in radosti in takó objema, vnema in ogreva vse, kar se ji bliža, jo ceni in čisla.

Pesnija mora biti drugič polna blagosti in nežnosti, polna milote in blažnosti, kajti naloga njena je, krotiti napčna nagnjenja in divje strasti, berzdati in umerjati naravne čute, blažiti sercé in sejati omiko in izobraženost med človeštvo. Ona je ključ do človeškega serca in naj pripravnejše orodje omečiti in stopiti terdo serce, ona je tisto solnce, ki otaja ledeno skorjo merzlega serca in je stori pripravno, sprejeti omiko in lepo obnašanje. Pesništvo blaži posebno čutno sercé nedolžne mladine, budi v nji nežne čute polne sladkosti in neznane miline, nadušuje jo za vse, kar je blago in mило in navdaja z ljubeznijo do lepih ved, spodobnega vedenja in dušne in telesne olike. Ob kratkem pesništvo razsvetljuje temno človekovo notranje, ga lika in blaži, napolnuje z ljubeznijo in milimi čuti.

Pesnija nam kaže tretjič, kaj je resnično, neminljivo in stanovitno; toda ne pelje in tudi ne more peljati po ravni in naj bližnejši poti k resnici in gotovosti, nego počasi po mnogih ovinkih. V krilu visoke domišljije, v zavoju mičnih besed in v mirnem teku nas dviguje polagoma k večni resnici, ki nenadoma zadene serca človeška in budi v njih prijazne in lepe občutke. Kakor se dviga orel na lehnih perutih polagoma v zračne višave in počasno plava v nebne širjave upiraje oči v svitlo solnce, tako se dviga duša na pisanih krilih tajne poezije k viru neminljive resnice.

Ko smo nekoliko pretresli, kaj je pesništvo, kaj je njegov namen in kaj jedro njegovo, treba je, da pogledamo, kake korenine ima v sercu človekovem, kako se je pričelo, kako razvijalo, razcvitalo in kako doseglo stopnjo popolnosti, na kateri je zdaj.

Pesništvo se je razvilo in osnovalo iz basnoslovja, toda treba je vediti tudi, kako se je basnoslovje pričelo, ki je prvotna oblika lepe pesniške umetnije. Mnogo reči in prikazkov je vidil človek okoli sebe v zali naravi, katerih si s svojim kratkim umom ni mogel ni razložiti ni jih popolnoma razumeti. Vidil je kako v naravi mar-

sikaj z nova postane, nekoliko časa terpi in zopet zgine, toda naravskih moči in njihovih postav ni mogel do dobrega zapopasti. Kaj je storil? Začel si je umisljati in tako z domisljijo podpirati svojo nevednost, jel je naravnim močem, ki so mu bile skrite in nezapopadljive pripisovati telesnost, lastnosti in zunanjo podobo. To najdemo pri neumnih, neotesanih afrikanških narodih, in najdemo pri omikanih, globokomiselnih, in modrih Gerkih; kajti, kakor hitro je zgubil človek pravi smisel najvišjega Bitja in njegovih lastnosti in se pogreznil v temo malikovavstva, ni bilo nič družega mogoče. Zató pa tudi ne najdemo pri izvoljenem ljudstvu, ki je verovalo v pravega, vsega-mogočnega Boga in dobro vedilo, da je On vzrok vsega vidljivega in stvarnik vsega bistvenega, onega čudnega basnoslovja, ki ga najdemo pri vsih družih narodih, in najdemo toliko bolj, kolikor razumnejše in zmožnejše je bilo ljudstvo. Vmišljal pa si je človek, ker ni vedil, stvaril, ker ni imel. Toda ni si stvaril v tesnem pomenu besede, kajti ko bi si bil stvaril, bil bi stvarnik novega sveta, česar revnemu človeku nihče, ki je zdrave pameti in jasnega uma, pripisoval ne bó; sklepal je le z zunanjimi podobami in naravskimi prikazki svojo domisljijo, vtisnil svojim mislim podobnost (analogijo) in tako si osnoval basnoslovje. Dokler pa je bilo pesništvo v obliki basnoslovja, bilo je sirovo in nerazvito, neolikano in spremenljivo. Spremembi in kvarjenju pa je moralo biti podverženo iz teh vzrokov: Zmožne in razumne glavé iznašle so s pomočjo jasnega uma in zdrave pameti tiste pravljice, pripovedovali so jih pričetniki svoji bližnji okolici, ki pa ni bila tako razumna in tako čiste pameti. In vendar so tudi ti dalje pripovedovali, ki so pa marsikaj pozabili, prevergli, ali sami pridjali po svoji pameti in volji. Tako so se množile in širile pravljice, tako spreminjale in pačile, tako narasle in se pomešale z zgodovinskimi rečmi, tako se je osnovala s časom mešanica, ktere ni nihče v stanu popolnoma razumeti in pojasniti. Tako se je toraj množilo basnoslovje, tako narašalo dobro in slabo, lepo in ostudno, dokler se ni spremenilo in povzdignilo v lepo umetnijo, ki je izobčila vse, kar je bilo neprimernega, nespametnega ali celo nesnažnega in pravi umetniji nasprotnega. Toda treba je bolj na tanko pokazati, kako se je povzdignilo basnoslovje k krasni umetniji, k lepi in mični krasnoslovski vedi.

Vsak, ki je pripovedoval, hotel je lepo in razumno pripo-

vedovati in zraven tudi podučevati, skušal je to, kar je prejel od svojih prednikov in zvesto obdržal v spominu, z lepšimi, primernejšimi in krepkejšimi slikami nadomestiti, skušal z mičnejšimi besedami in milejšimi glasi olepšati sirovo in neolikano jedro. In tako je prišlo naglasovanje in merilo, česar je še manjkalo, v besedo in s tem se je prikazala v prvotni, priprosti obliki pevska umetnija. Vsako ljudstvo, ki ni sprejelo basnoslovja od svojih prednikov, si ga je samo osnovalo in ni ga naroda na zemlji, ki bi ne imel nikakoršnih pravljič iz poprejšnjih starodavnih časov. Toda basnoslovje se ni spremenilo pri vsih ljudstvih v pesništvo, pri manj obdarjenih in bolj nezmožnih narodih afrikanskih in tudi pri nekterih ameriksanskih je obdržalo svojo prvotno sirovo obliko. Pri bolj zmožnih in omikanih narodih pa najdemo že zdavnej pesništvo, in ker si je vsako ljudstvo osnovalo svoje pesništvo, ki je v tesni zvezi z njegovo zgodovino in notranjimi zadevami: ima vsako nekaj posebnega na sebi, ki ga razloči od pesništva družih narodov. Pesništvo omikanih Gerkov razloči se zeló od poezije vojnih Rimljanov. Uno ima vtisnjeno znamaje gerške omike, gerške domišljije in gerškega narodnega duha, to nosi značaj rimskega izobraženja, rimske hrabrosti in vojniške djavnosti, rimskega ponosa, rimske stalnosti in rimskega gospodstva. Ravno tako se razloči slovanska poezija od poezij družih narodov in razloči tudi pesništvo posameznih slovanskih plemen. Serbsko pesništvo razloči se od ruskega, rusko zopet od češkega i. t. d. Poezija se ravna, posebno narodna, po narodnem značaju, po ljudski domišljiji in družih važnih okolnostih. Drugačni so čuti, drugačna domišljija severnih narodov, ki so, zakovani v merzle, ledene prostore sveta bolj resnega in ojstrega značaja, kot domišljija južnih ljudstev, ki bivajo pod vedno jasnim nebom, sredi naravskih krasot, ki jih stvarja dih večne pomladi. Njihovi čuti so bolj nežni, gorki, živahni in imajo značaj lepe narave. Vsako izobraženo ljudstvo ima toraj svojo pesnijo, ki se ne loči v namenu in načelu od pesništva družih narodov, ki pa ima posebna znamnja narodovih čutov, in druge važne lastnosti, ki jo ločijo od poezije družih narodov, pa ne izbčijo iz obzorja lepe umetnije.

Ko smo vidili, kako se je osnovala in olikala pevska umetnija, pogledjmo kako se razdeljuje in loči, koliko verhov poganja iz one in iste korenine in kako se ti dalje delijo.

Pesništvo razpada, kot umetnija, v narodno in umetno. Narodno pesništvo je tisto, ki si ga je kako ljudstvo samo osnovalo, ki je toraj verno zerkalo narodovih čutov in notranjega narodovega življenja, ki se popeva od rodu do rodu, ki je tako rekoč narodno blagó in občno posestvo in o katerem se gotovo ne ve, kdo ga je zložil. Umetno pesništvo pa je tisto, ki so ga posamesni izobraženi pesniki skovali, ki nosi toraj znamenja pesnikovega značaja, njegovih čutov in misli na sebi. Visoke cene in velike vrednosti je umetno pesništvo, ker je delo častnih in spošтовavnih mož, ki so s svojim umom in s svojo učestnostjo, s svojo omiko in zmožnostjo presegli svoje verstnike; pa še večje cene je narodna poezija, ki je zvesto in verno ogledalo narodovega značaja in življenja, živa slika njegovih misel, čutov in duševnih zmožnosti. Kar tiče narodno poezijo, prekosi le gerško krasno in bogato poezijo slovansko, med katero se posebno ponaša serbska, ki se brez sramote postavlja gerški na stran. Krasna je Homerjeva Ilijada, krasna Odiseja, toda tudi pesme o kraljeviču Marku, o Dušanu velikem, o Milošu, Lazarju in družih slavni junacih, so mične, zanimive in velike notranje vrednosti, da bi jih le kdo sestavil in osnoval iz njih narodni epos, kot so zbrali gerške junaške pesme v Homerjevi Ilijadi, ktero občuduje ves svet, ktero radostno beró vsa olikana ljudstva na zemeljskem prizorišču. Pred vsem pa je opomina vredno, da, ko že moč lastnega stvarjenja pri družih narodih večjidel omaguje in ugasuje, gre pesništvo slovanskih narodov še v cvetje in se vedno lepše in lepše razvija. Resnične so toraj besede, da imajo Slovani v oziru na pesništvo in sploh slovstveno djavnost jutro, ker enim vzhaja ravno iz za temnih gorá, ki so dolgo zakrivale žarno svitlobo, milo solnce, ki obseva in ogreva pokrajine, po katerih vse polno pridnih delavcev mergoli in s potnim čelom orje pusto celino in jo spreminja v plodno polje. Drugim pa že plava dnevna zvezda, vir svitlobe in gorkote, v vsi krasoti in lepoti na jasnem nebu in oživlja s svojimi žarki pridno obdelano zemljo. (Konec sledi.)

Zakaj ljudske učilnice ne zadostujejo svoji nalogi.

Napisal Ivan Tomšič.

(Konec.)

So pa zopet starši, ki prav nič ne razumejo o izrejevanji svojih otrok. Taki starši dostikrat svoje otroke razvadijo in